

Pakkotyö yritysten toimitusketjuissa

FIBS & Reilu kauppa 18.4.2024

Saara Haapasaari

HEUNI

Mikä on HEUNI?

- Tutkinut pakkotyötä ja työvoiman hyväksikäyttöä vuodesta 2008.
- Paljon yhteistyötä yritysten, julkisten hankkijoiden, työmarkkinaosapuolten, viranomaisten & kansalaisjärjestöjen kanssa.
- Tuemme yrityksiä ja julkisia hankkijoita tunnistamaan ja ehkäisemään paikallisten toimitusketjujen pakkotyö- ja työperäisen hyväksikäytön riskejä.

Mitä pakkotyö tarkoittaa?

"Kaikenlainen työ tai palvelus, jota rangaistuksen uhalla vaaditaan henkilöltä ja johon henkilö ei ole vapaaehtoisesti suostunut."

ILO Sopimus vuodelta 1930

- 1) Työ tai palvelus
- 2) Rangaistuksen uhka
- 3) Ei vapaaehtoista suostumusta

Apuna [ILO:n pakkotyöindikaattorien lista](#)

Pakkotyöhön liitännäiset termit

- **Ihmiskauppa** (*human trafficking*) on rikos, jossa hyödynnetään uhrin riippuvaista asemaa saattaakseen tämä erimuotoisen hyväksikäytön kohteeksi. Pakkotyön lisäksi muitakin hyväksikäyttötarkoituksia.
- **Moderni orjuus** (*modern slavery*) termi käytössä tietyissä maissa, esim. UK, Australia - käsittää pakkotyön lisäksi ihmiskaupan muissa tarkoituksissa, esim. pakkoavioliitot.
- **Työperäinen hyväksikäyttö** (*labour exploitation*)
 - Kattotermi, jatkumo, jonka toisessa päässä ihmisarvoinen työ ja toisessa vakavimmat hyväksikäytön muodot, kuten pakkotyö.
 - Kattaa niin lievemmat kuin vakavemmat hyväksikäytön muodot.

Mitä lainsäädäntö sanoo pakkotyöstä?

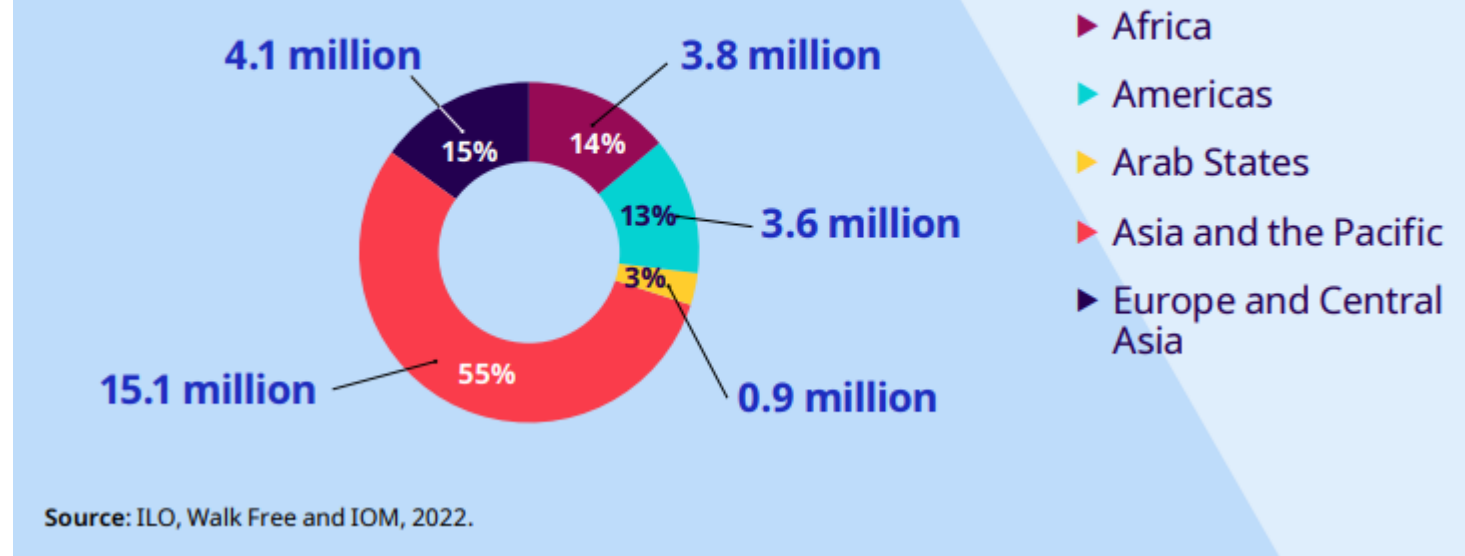
- **Pakkotyöllä valmistettujen tuotteiden kieltö** – koskee sekä EU:n alueella että ulkopuolella valmistettuja tuotteita ja kaikenkokoisia yrityksiä.
- Suomessa kriminalisoitu **ihmiskauppa pakkotyötarkoituksessa**.
- **EU:n ihmiskauppa-direktiivin päivitys**
 - Tavoite vähentää kysyntää → ihmiskaupan uhrin palveluiden tietoinen tai tahallinen käyttö rangaistavaksi, voisi vaikuttaa ostajiin esim. siivous-, ravintola-, rakennus- ja maatalousaloilla.
 - Todentaminen käytännössä erittäin hankalaa.

+ **CSRD ja CSDDD**

ILO:n arviot pakkotyön laajuudesta

- Vuonna 2021 globaalisti arviolta n. 27,6 miljoonaa ihmistä pakkotyössä, joista n. 24 miljoonaa ihmistä yksityisellä sektorilla.
- 87 % palvelualoilla, teollisuudessa, rakentamisessa, maataloudessa ja kotityössä (kotiapulaiset).

▶ Figure 2. Number of people in forced labour, by region

[Lähde: wcms_918034.pdf \(ilo.org\)](#)

Pakkotyö ei ole vain "riskimaiden" ongelma

Invisible workers: Underpaid, exploited and put at risk on Europe's farms [Euronews 17.7.2020](#)

Number of potential modern slavery victims in England and Wales hits record high [The Guardian 4.5.2023](#)

ELA

Labour exploitation in the meat industry revealed in cross-border inspections

2 December 2022

Talous | Syrjintä

Riisto levisi metsiin [HS 10.3.2024](#)

Ulkomaista työvoimaa hyväksikäytetään nykyään myös metsänhoidossa. Törkeimmissä tapauksissa palkat ovat mitättömiä, lisää ei makseta ja tekijöitä painostetaan hiljaisuuteen.

Pohjanmaan poliisi Närpiön kiskontavyyhdistä: "Rikollinen toiminta on jatkunut pitkään, puhutaan kymmenistä vuosista" [YLE 17.2.2022](#)

Viranomaiset epäilevät marjayritystä ihmiskaupasta – Toimitusjohtaja vangittu [HS 3.10.2022](#)

Pakkotyön riskiä lisäävät:

- **Työntekijöiden haavoittuvainen asema**
 - Esim. lapset, naiset, siirtotyöntekijät
 - Vuokratyöntekijät, kausityöntekijät
 - Työntekijät ilman työnteko-oikeutta
 - Heikko tietämys oikeuksista, puutteellinen kieli- tai lukutaito
 - Velka mahdollisista rekrytointimaksuista
- **Joustavan ja halvan työvoiman tarve**
- **Pitkät ja monitasoiset alihankinta- ja rekrytointiketjut**
- **Tietyt riskialat, matalan palkka- ja koulutustason työt**
- **Työ, jota tehdään syrjässä, poissa ulkopuolisten katseelta**

Tunnusmerkit käytännössä 1/2

- Työntekijöille **ei makseta palkkoja** tai työntekijät **palauttavat** osan palkasta.
- Työntekijöillä **ei ole kirjallista työsopimusta** tai **työnteko-oikeutta**.
- Työntekijöiden **henkilöasiakirjat on takavarikoitu**.
- Työntekijät tekevät **ylipitkiä työpäiviä** ilman asianmukaisia korvauksia, lepoa ja/tai lomaa.
- Työntekijät työskentelevät **vaarallisissa** olosuhteissa, ilman **asianmukaisia suojarusteita**.
- Työntekijät maksavat **asumisesta, ruoasta, kuljetuksista yms. ylisuuria summia**.

Tunnusmerkit käytännössä 2/2

- Työntekijää **uhkaillaan** viranomaisilla, työluvan menettämisellä tai väkivallalla.
- Työntekijä **ei pysty irtisanoutumaan** tai vaihtamaan työpaikkaa.
- Työnkuva tai työnehdot **eivät vastaa** työntekijälle alun perin kerrottua (erehdyttäminen).
- Työntekijä on **velkaantunut** maksaakseen työpaikan saamisesta (rekrytointimaksu).
- Työntekijät **eivät puhu paikallista kieltä tai englantia** ja **heidän puolestaan asioi joku muu**, ns. ”kaveritulkki”.
- Työntekijät vaikuttavat **hermostuneilta** ja **pelokkailta**, **pysyvät vaiti** tai antavat **ympäripyöreitä vastauksia** kysyttäessä työolosuhteista.

Pakkotyöriskien hallinta

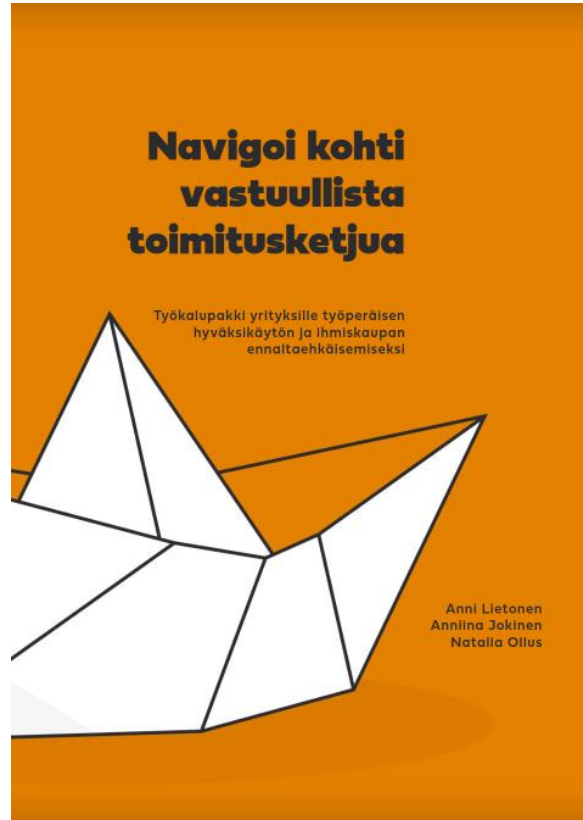
- Huolellisuusvelvoitteen toteuttaminen
 - Vuoropuhelu kansalaisjärjestöjen, ml. ammattiliittojen kanssa
 - Haavoittuvaisten ryhmien osallistaminen
 - Yhteistyö monitoimija-aloitteissa
- **Epäeettisiin rekrytointikäytäntöihin, ml. rekrytointimaksut, puuttuminen**
 - Employer Pays Principle
 - **Omien ostokäytäntöjen arviointi:** ostaako yritys hinnalla ja ehdoilla millä hyvänsä?
 - **Yrityksen liiketoimintamallin kriittinen tarkastelu**

Täsmävinkit Suomessa

- **Alihankintaketjun pituuden** rajoittaminen
 - **Henkilöstön koulutus** riskeistä ja niiden tunnistamisesta
 - Työolojen **valvonta** ja **työntekijöiden haastattelu** auditoinneilla + **tunnusmerkit**
 - **Tiedonjako työntekijöille** oikeuksista, ilmoituskanavista ja auttavista tahoista erikielisesti ja eri kanavissa
 - **Employer Pays Principle (EPP)** keskustelun käynnistäminen Suomessa ja toteuttaminen
- HOK-Elanto kieltänyt alihankinnan siivouspalveluissa
 - Neste [kouluttanut](#) henkilöstöä pakkotyöriskien tunnistamisesta
 - Espoon kaupungin säännölliset tarkastuskäynnit siivouskohteissa
 - YIT:n monikielinen [juliste](#) työperäisen hyväksikäytön tunnistamisesta
 - Reilun Kaupan [pilotti](#) luonnonmarjanpoiminnan kriteereistä

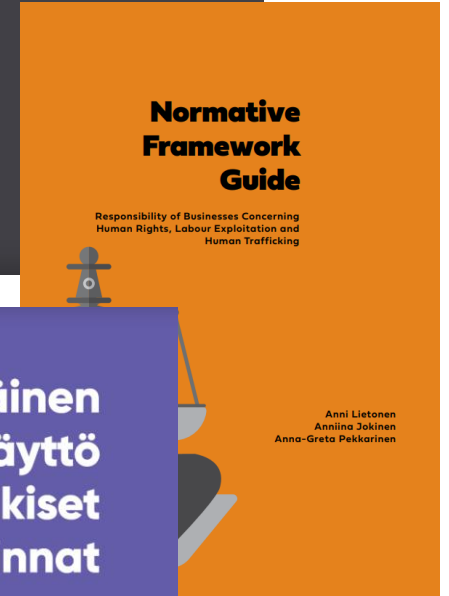
HEUNIn oppaat yrityksille

[Linkki](#)

[Linkki](#)

[Linkki](#)

Materiaaleja pakkotyöriskien hallitsemiseksi

Monet organisaatiot työskentelevät aiheen parissa ja tuottavat raportteja ja työkaluja:

- HEUNIn oppaat paikallisten toimitusketjujen riskien hallintaan (Suomi ja Eurooppa)

Globaaleja mm:

- EU:n ohjeet: [Due Diligence to address risk of forced labour](#)
- ILO: mm. [Eradicating forced labour: What works in practice - ILO Global Business Network on Forced Labour \(flbusiness.network\)](#)
- IOM: useita [julkaisuja ja ohjeita](#) siirtotyöntekijöiden oikeuksiin liittyen
- Anti-Slavery International: [Reports and other slavery resources - Anti-Slavery International \(antislavery.org\)](#)
- IHRB: [Dhaka Principles, Employer Pays Principle EPP](#)
- Verité: [Responsible sourcing tool](#)

**Pakkotyö ja työntekijöiden hyväksikäyttö
on valtava globaali ongelma, jota esiintyy
myös Suomessa.**

HEUNI

The European Institute for
Crime Prevention and Control,
affiliated with the United Nations

